

Marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal midis Shqipërisë dhe Maqedonisë

Drejtësi

Keywords: marrëdhënie juridiksionale me autoritetet e huaja, proces penal, akte ndërkombëtare, bashkëpunim, Shqipëri, Maqedoni, etj.

Ermira Tafani

Prokurore – Prokuroria Elbasan, Shqipëri
Lektore – University Elbasan, Shqipëri
Shkolla Doktorale – Universiteti European i Tiranës, Shqipëri

Abstract

Zhvillimet e kohës dhe lëvizja e lirë e shtetasve nga njëri shtet në tjetrin është shoqëruar me rritjen në mënyrë të ndjeshme në dekadat e fundit të bashkëpunimit ndërshtetëror. Marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal përbëjnë një nga format më të rëndësishme të bashkëpunimit midis shteteve, me qëllimin e një lufte sa më efektive kundër krimit dhe ndëshkimit të autorëve të veprave penale. Republika e Shqipërisë dhe Republika e Maqedonisë si dy vende fqinjë historikisht kanë pasur marrëdhënie të mira midis tyre, duke pasur bashkëpunim ndërshtetëror në shumë fusha të jetës, midis të cilave edhe në procesin penal. Në këtë studim do të trajtohen aktet ndërkombëtare të nënshkruara midis RSh dhe RM në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal, të cilat janë shprehje e një bashkëpunimi efikas midis këtyre shteteve në këtë fushë. Metodologjia e përdorur përfshin metodën kërkimore-shkencore cilësore, nëpërmjet së cilës është trajtuar informacioni për çështjen qëndrore të studimit, që përfshin: përshkrimin e konceptit teorik, legjislacionit të Shqipërisë dhe Maqedonisë, si dhe akteve ndërkombëtare mbi fushën e studimit. Trajtimi i tyre i është nënshtruar analizës së përmbajtjes, duke përshkruar, krahasuar dhe interpretuar në mënyrë subjektive.

1. Hyrje

Në kuadër të globalizimit në botë, bashkëpunimi midis shteteve në fushën e të Drejtës Penale, si edhe në fusha të tjera, është zhvilluar nga dita në ditë. Në morinë e pafundme të këtyre marrëdhënieve që trajtojnë dhe gjejnë zgjidhjen e tyre të përshtatshme nëpërmjet bashkëpunimit midis shteteve, një vend të posaçëm zënë marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal, si një nga format më të rëndësishme të bashkëpunimit me autoritetet e huaja [Islami et al, 2012:761]. Ky instrument lejon shtete të ndryshëm të organizojnë ndjekje të përbashkëta të krimeve të caktuara, më specifikisht ato që dëmtojnë interesat e tyre të përbashkëta dhe kanë një dimension të fortë transnacional. [Cassese et al, 2012:18]

Ndihma e ndërsjellë juridike merr rëndësi të veçantë në rastet e shteteve fqinjë, midis të cilëve ka më tepër mundësi të lëvizjes së shtetasve nga njëri shtet në tjetrin, siç është rasti i Shqipërisë dhe Maqedonisë. Republika e Shqipërisë (RSh) dhe Republika e Maqedonisë (RM) si dy vende fqinjë historikisht kanë pasur marrëdhënie të mira midis tyre, duke pasur bashkëpunim ndërshtetëror në shumë fusha të jetës, midis të cilave edhe në procesin penal.

Në këtë studim do të trajtohen aktet ndërkombëtare të nënshkruara midis RSh dhe RM në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal, të cilat janë shprehje e një bashkëpunimi efikas midis këtyre shteteve në këtë fushë.

Metodologjia e përdorur përfshin metodën kërkimore-shkencore cilësore, nëpërmjet së cilës është trajtuar informacioni për çështjen qëndrore të studimit, që përfshin: përshkrimin e konceptit teorik, legjislacionit të Shqipërisë dhe Maqedonisë, si dhe akteve ndërkombëtare mbi fushën e studimit. Trajtimi i tyre i është nënshtruar analizës së përmbajtjes, duke përshkruar, krahasuar dhe interpretuar në mënyrë subjektive.

2. Domosdoshmëria dhe rëndësia e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal

Duke u nisur nga zhvillimet e kohës, lëvizja e lirë e shtetasve nga njëri shtet në tjetrin është shoqëruar edhe me lëvizjen e lirë të autorëve të veprave penale, dëshmitarëve, mjeteve të kryerjes së veprave penale apo produkteve të përfituara nga kryerja e tyre. Nisur nga ky fakt, nëse parimet e sovranitetit dhe territorialitetit do të

absolutizoheshin, do të ekzistonte rreziku i mosndëshkimit të të gjithë autorëve të veprave penale. Kjo gjë u shoqërua me domosdoshmërinë e bashkëpunimit ndërshtetëror në fushën penale, gjë që gjen shprehje në marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal. Për këtë shkak lindi nevoja e krijimit të koncepteve dhe aplikimit të formave të reja për të luftuar krimin, edhe për rastet kur ai shtrihej jashtë sovranitetit dhe kufijve të shteteve [Islami et al, 2012:761].

Bashkëpunimi ndërshtetëror dhe marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal janë rritur ndjeshëm këto dekadat e fundit.

“Arsyeja kryesore e këtij dimensionit të ri është vullneti gjithnjë e më i madh i shteteve për të bashkëpunuar me njëri – tjetrin në planin dy – palësh dhe më gjerë, në funksion të paqes dhe sigurisë ndërkombëtare dhe garantimit të një zhvillimi sa më të qëndrueshëm në të gjithë sektorët e jetës së vendit. Në qendër të vëmendjes së saj është ndalimi i luftës, ndalimi i dhunës mes shteteve dhe bashkëpunimi gjithnjë në rritje dhe sa më efektiv mes tyre, bazuar në interesin dhe respektin reciprok. Në këtë kuadër, kanë lindur mjaft fusha dhe institute të reja të së drejtës ndërkombëtare, si dhe janë zhvilluar dukshëm apo edhe përsosur ato ekzistuese. [Zaganjori, 2012:3]

Marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal kanë rëndësi të madhe, për arsye se përcaktojnë bazën ligjore në të cilën shtetet palë mund të kërkojnë bashkëpunim ndërkombëtar.

3. Kuadri ligjor i marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal

Hetimi sa më i plotë dhe i gjithanshëm i veprave penale, që kërkojnë kryerje veprimesh procedurale nga më shumë se një shtet, si dhe ekzekutimi i vendimeve penale jashtë shtetit që e jep këtë vendim, janë çështje që nuk mund të zgjidhen brenda kuadrit ligjor penal kombëtar të një shteti të vetëm, por kërkojnë ndërveprim midis shteteve të ndryshëm, duke krijuar një kuadër ligjor ndërkombëtar, pa të cilin shtetet nuk mund të kërkojnë bashkëpunim ndërkombëtar dhe as të shkëmbejnë informacion midis tyre. Ky kuadër ligjor ka një rëndësi të veçantë për të sotmen dhe për të ardhmen, duke vlerësuar nevojën për funksionimin efikas dhe të paanshëm të drejtësisë penale.

Ndihma e ndërsjellë juridike në çështjet penale është një mekanizëm i bashkëpunimit, i cili lejon një ndihmë të një natyre të gjerë midis shteteve për mbledhjen e provave, në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe eficientë. Siç parashikohet përgjithësisht në traktatet apo marrëveshjet dypalëshe, ose në konventat shumëpalëshe, ndihma e ndërsjellë përbën një mjet të përdorur nga një shtet për të marrë prova nga një shtet tjetër për përdorimin e tyre në një hetim apo procedim penal. [Prost, 2012]

Në këtë këndvështrim kuadri ligjor i marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal përbëhet nga akte ndërkombëtare dhe legjislacion penal i brendshëm.

3.1. Aktet ndërkombëtare të aplikueshëm në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal

Aktet ndërkombëtarë përbëjnë një rëndësi të veçantë në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal. Në përgjithësi marrëveshjet ndërkombëtare përmbajnë detyrimin e përafrimit të legjislacionit me sa është parashikuar në marrëveshje. Kjo gjë gjen shprehje edhe në parimet themelore si të Kushtetutës së RSh, ashtu edhe të Kushtetutës së RM. Në nenin 5 të Kushtetutës të RSh përcaktohet, se RSh zbaton të drejtën ndërkombëtare të detyrueshme për të, ku bëjnë pjesë kryesisht konventat ndërkombëtare të ratifikuara nga RSh, si dhe traktatet/marrëveshjet dy apo shumëpalëshe të nënshkruara prej saj.

Në nenin 122 të Kushtetutës së RSh, ndër të tjera parashikohet, se çdo marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar përbën pjesë të sistemit të brendshëm dhe zbatohet në mënyrë të drejtpërdrejtë, ose ratifikohet me ligj. Ndërkohë, ky parim është shprehur edhe nenin 8 të Kushtetutës së RM, sipas të cilit pranohet respektimi i normave përgjithësisht të pranuar të së drejtës ndërkombëtare.

Ndër aktet më të rëndësishme ndërkombëtarë në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal mund të përmenden:

- Konventa e Këshillit të Europës “Për ekstradimin” e 13 dhjetorit 1957 dhe dy protokollet e saj shtesë (15 tetor 1957 dhe 17 mars 1978);
- Konventa e Këshillit të Europës “Për transferimin e proçedimeve në çështjet penale;
- Konventa e Këshillit të Europës “Për ndihmë të ndërsjellë juridike në fushën penale” e 20 prillit 1957 dhe tre protokollet e saj shtesë të (17 mars 1997);
- Konventa e Këshillit të Europës “Për transferimin e personave të dënuar” e datës 21.03.1983;
- Konventa Europiane për vlefshmërinë ndërkombëtare të gjykimeve penale;
- Marrëveshja Europiane “Për transferimin e kërkesave të ndihmës gjyqësore” dhe protokollit shtesë të saj.

Akte ndërkombëtare të një rëndësie të veçantë në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal përbëjnë marrëveshjet dy apo shumëpalëshe midis shteteve në këtë fushë.

3.2. Aktet kombëtarë të aplikueshëm në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal

Pavarësisht ekzistencës së akteve ndërkombëtarë në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal, një rol të rëndësishëm luan edhe legjislacioni i brendshëm, në të cilin përfshihen parashikime ligjore në lidhje me to.

3.2.1. Aktet e aplikueshëm në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal në Shqipëri

Kushtetuta e RSh, e cila përbën aktin themelor të shtetit shqiptar, në nenin 116 të saj përcakton, se aktet normativë, që kanë fuqi në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë janë: Kushtetuta, marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara, ligjet, etj. Në këtë këndvështrim, aktet e së drejtës që shërbejnë si burime për marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal, janë:

- Kushtetuta e RSh;
- Kodi Penal;
- Kodi i Procedurës Penale;
- Ligjet në lidhje marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal.

Në Kushtetutën e RSh ka një sërë normash, që përcaktojnë parimet e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal. Në lidhje me to Gjykata Kushtetuese e RSh, në vendim e saj nr.23 datë 23.07.2009 është shprehur:

Në bazë të neneve 116 dhe 122 të Kushtetutës, marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara janë pjesë e sistemit juridik shqiptar dhe ato kanë epërsi mbi ligjet e brendshme në kundërshtim me to. Gjithashtu, këto dispozita ndërkombëtare zbatohen drejtpërdrejtë, me përjashtim të rastit kur nuk janë të vetëzbatueshme dhe për zbatimin e tyre kërkohet nxjerrja e një ligji.

Ndërkohë, në Kushtetutën e RSh ka një parashikim të veçantë për ekstradimin, i cili është një nga format më të rëndësishme të ndihmës së ndërsjellë juridike në procesin penal në nenin 39/2 të saj.

Në lidhje me marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal, Kodi Penal i RSh parashikon institutet e njohjes së vendimeve penalë të gjykatave të huaja (neni 10) dhe “Ekstradimi” (neni 11).

Kodi i Procedurës Penale të RSh është ligji bazë që rregullon marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal, ku përcaktohen llojet e tyre, mënyra apo procedura se si do të ushtrohen ato dhe cilët janë autoritetet përgjegjës për ushtrimin e tyre. Në dispozitat e përgjithshme të tij, konkretisht në dispozitën e nenit 10, ritheksohet parimi i përcaktuar në nenin 116 të Kushtetutës së RSh, duke parashikuar, se:

Marrëdhëniet me autoritetet e huaja në fushën penale rregullohen nga marrëveshjet ndërkombëtare, të pranuar nga shteti shqipëtar, nga parimet dhe normat përgjithësisht të pranuar të së drejtës ndërkombëtare, si dhe dispozitat e këtij Kodi.

Në titullin X të tij KPP parashikon një sërë dispozitash, në lidhje me marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja, të cilat janë ndarë në tre krerë, më konkretisht:

1. Ekstradimi, ku përfshihen dispozitat në lidhje me ekstradimin për jashtë shtetit (nenet 488 – 503) dhe ekstradimin nga jashtë shtetit (neni 504).
2. Letërporositë ndërkombëtare, si nga jashtë shtetit (nenet 505 – 508), ashtu edhe për jashtë shtetit (nenet 509 – 511).
3. Ekzekutimi i vendimeve penalë të huaj (nenet 512 – 518), si dhe ekzekutimi jashtë shtetit të vendimeve penalë shqipëtarë (nenet 519 – 523).

Përveç sa përmendëm më lart, kuadri ligjor i marrëdhënieve juridiksionale me jashtë në procesin penal në Shqipëri plotësohet edhe me ligje të posaçme në këtë fushë.

3.2.2. Aktet e aplikueshëm në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal në Maqedoni

Në Kushtetutën e RM, në nenin 8 të saj është parashikuar, si një nga vlerat themelore të rendit kushtetues të RM, midis të tjerash, respektimi i normave përgjithësisht të pranuar të së drejtës ndërkombëtare. Në kapitullin XXX të KPP të RM, i cili është një kod i ri i miratuar në vitin 2010, janë parashikuar dispozitat mbi procedurat për aprovimin e ndihmës ndërkombëtare gjyqësore dhe ekzekutimit të akteve traktateve ndërkombëtare në çështjet gjyqësore penale, të cilat përfshijnë nenet 502 – 508 të tij. Në nenin 502 të KPP të RM përcaktohet, se ndihma ndërkombëtare juridike penale ushtrohet nëpërmjet dispozitave të këtij kodi, në rast se nuk parashikohet ndryshe në një traktat ndërkombëtar. Ky parim shpreh qartë parimin kushtetues të RM për respektimin e normave përgjithësisht të pranuar të së drejtës ndërkombëtare. Në të njëjtën kohë, kjo dispozitë është shprehje e qartë e përparësisë së akteve ndërkombëtare kundrejt të drejtës së brendshme të RM.

4. Aktet ndërkombëtare të nënshkruara midis Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Maqedonisë në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në procesin penal

Republika e Shqipërisë dhe Republika e Maqedonisë kanë pasur një bashkëpunim të vazhdueshëm në procesin penal, gjë që është shprehur edhe në nënshkrimin e disa marrëveshjeve midis tyre, konkretisht:

1. Marrëveshja ndërmjet Qeverisë Shqipëtare dhe Qeverisë Maqedonase për ekstradimet, ratifikuar me ligjin nr.8299 datë 04.03.1998. Kjo marrëveshje është nënshkruar duke pasur parasysh interesin e përbashkët të qeverive të të dy shteteve për efikasitet të bashkëpunimit në lidhje me ekstradimet e të dënuarve, me qëllim ndëshkimin e autorëve të veprave penale dhe zbatimit të ligjit penal në çdo rast.
2. Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë Maqedonase për ndihmën juridike në fushën civile dhe penale, ratifikuar me ligjin nr.8304 datë 12.03.1998. Kjo marrëveshje është nënshkruar nën frymën e miqësisë dhe të bashkëpunimit ekzistues ndërmjet të dy vendeve, me qëllim rritjen e bashkëpunimit midis dy shteteve për ndihmë të ndërsjellë juridike si në fushën civile ashtu edhe atë penale.
3. Marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisjes së Republikës të Maqedonisë për bashkëpunimin në luftën kundër terrorizmit, krimit të organizuar, trafikut të paligjshëm të drogave narkotike, substancave psikotrope e prekursorëve, migracionit të paligjshëm dhe veprimtarive të tjera të paligjshme, ratifikuar me ligjin nr.9307 datë 04.11.2004. Kjo marrëveshje është nënshkruar, duke pranuar avantazhet e bashkëpunimit ndërkombëtar si një faktor i një rëndësie shumë të madhe për parandalimin dhe luftimin e krimit të organizuar, terrorizmit, trafikut të paligjshëm të drogave narkotike, substancave psikotrope e prekursorëve, emigracionit të paligjshëm dhe veprimtarive të tjera të paligjshme. Ajo është hartuar duke mbajtur parasysh edhe dispozitat e konventave dhe traktateve ndërkombëtare në këtë fushë, në të cilat të dy shtetet janë palë. Në këtë akt të dy shtetet kanë deklaruar, se do të bashkëpunojnë dhe asistojnë njeri – tjetrin me parandalimin, identifikimin e krimeve të fushave të përmendura më lart, në mënyrë reciproke dhe në përputhje me legjislacionin e tyre, duke mos cënuar sovranitetin apo sigurinë e tyre, si dhe duke mbrojtur konfidencialitetin dhe sekretin e të dhënave. Vërehet, se në këtë marrëveshje gjejnë shprehje parimet e Konventës së Këshillit të Europës “Për ndihmë të ndërsjellë juridike në fushën penale” e 20 prillit 1957 dhe të protokollit të saj shtesë të datës 17 mars 1997, që përbën aktin bazë të marrëdhënieve juridiksionale me jashtë në procesin penal.

References

1. *Kodi i procedurës penale dhe legjislacioni lidhur me të: i përditësuar dhe me praktikë gjyqësore*, (2013), AlbJuris, Tiranë, Shqipëri
2. *Kodi penal: i përditësuar dhe me praktikë gjyqësore*, (2013), AlbJuris, Tiranë, Shqipëri
3. *Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, me interpretime të Gjykatës Kushtetuese*, (2013), AlbJuris, Tiranë, Shqipëri
4. Ligj Nr. 8299, “Për ratifikimin e /Marrëveshjes ndërmjet Qeverisë Shqiptare dhe Qeverisë Maqedonase për ekstradimet/”, Dt. Aktit: 04.03.1998, Dt. Miratimit: 12.03.1998, Fletore zyrtare nr. 7, fq. 254, Tiranë, Shqipëri
5. Ligj Nr. 8304, “Për ratifikimin e /Marrëveshjes ndërmjet Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë Maqedonase për ndihmën juridike në fushën civile dhe penale/”, Dt. Aktit: 12.03.1998, Dt. Miratimit: 21.03.1998, Fletore zyrtare nr. 7, fq. 260, Tiranë
6. Ligj Nr. 8417, “Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë”, Dt. Aktit: 21.10.1998, Dt. Miratimit: 21.10.1998, Fletore zyrtare nr. 28, fq. 1073, Tiranë
7. Ligj Nr.8498, “Për ratifikimin e /Konventës së Këshillit të Europës për ndihmë të ndërsjellë juridike në fushën penale/ dhe të protokollit shtesë” (i ndryshuar), Dt. Aktit: 10.06.1999, Dt. Miratimit: 29.06.1999, Fletore zyrtare nr. 21, fq. 697, Tiranë
8. Ligj Nr. 9307, “Për ratifikimin e /Marrëveshjes ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisjes së Republikës të Maqedonisë për bashkëpunimin në luftën kundër terrorizmit, krimit të organizuar, trafikut të paligjshëm të drogave narkotike, substancave psikotrope e prekursorëve, migracionit të paligjshëm dhe veprimtarive të tjera të paligjshme”, Dt. Aktit: 04.11.2004, Dt. Miratimit: 04.11.2004, Fletore zyrtare nr. 90, fq. 6418, Tiranë

9. Vendim nr.23 datë 23.07.2009 i Gjykatës Kushtetuese të RSh, me kërkues Arben Gropi, faqe 4, marrw mw 02.09.2012, gjendet në http://www.gjk.gov.al/web/Vendime_perfundimtare_100_1.php
10. Bantekas, I., Nash, S. (2003), *International Criminal Law*, 2nd ed., CAVENDISH, London, UK
11. Bassiouni, M. C. (2003), *Introduction to International Criminal Law*, Ardsley, Transnational Publishers NY, USA
12. Bolt, A. (1993), *Practical problems in mutual assistance in criminal matters*, në: Commonwealth Law Bulletin, Volume 19, Issue 4, 1993, pages 1911-1916, publikuar online më 12 Gusht 2010, marrë më 23.11.2014
13. Buna, Gj. (2012), *Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, me interpretime të Gjykatës Kushtetuese, përditësuar edhe me ndryshimet 2012*, ALBJURIS, Tiranë, Shqipëri
14. Cassese, A., Gaeta, P., Baig, L., Fan, M., Gosnell, C., Whiting, A. (2012), *Cassese's International Criminal Law* (E Drejta Ndërkombëtare Penale e Casseses), 3rd ed., Oxford University Press
15. Colangelo, A.J. (2014), *What is extraterritorial jurisdiction*, në: Cornell Law Review, vol. 99:1303, gjendet në http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2363695, marrë më 23.11.2014
16. Elezi, I., Kaçupi, S. & Haxhia, M. (2006), *Komentari i Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë*, Shtëpia Botuese Geer, Tiranë, Shqipëri
17. Islami, H., Hoxha, A. & Panda, I. (2012), *Procedura Penale*, Botimet Morava, Tiranë, Shqipëri
18. Prost, P., Breaking down the barriers: *International cooperation in combating transnational crime*, gjendet në: www.oas.org/juridico/mla/en/can/en_can_prost.en.html,
19. Zaganjori, Xh., *Jurisprudencë dhe praktikë ndërkombëtare*, ADELPRINT, Tiranw, Shqipëri
20. Dixon, M. (2010), *E Drejta Ndërkombëtare*, AIIS, Tiranë, Shqipëri
21. <http://conventions.coe.int>
22. <http://www.librarialigjore.org>
23. http://www.siofa.gov.mk/data/file/ustav_ustavni_amandmani_al.pdf